

Nf. 27.

Q. D. B. V. Oc 24 58^{28.}
MEMORABILIA
ALIQVOT TRAN-
SYLVANIÆ,

In Alma Leucorea

Publico, placidoq; eruditorum examini
exponent

PRÆSES
M. JOHANNES FRANCISCI,
Coronâ - Tranfylv.

&
RESPONDENS
THOMAS SCHARSIUS,
Mediâ - Tranfylv.

D. 16. April. Anno M DC XC.

H. L. Q. C. *ab.*

WITTEBERGÆ,
Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

H. 27

an 29

Q. D. R. V.

MEMORABILIA ALLOVOT TRAN.

S. I. V. N. I. E. D. U. S.

in Alma Mater

Publico Placidio

P. R. E. S. I. D. E. N. T. I. S.

M. JOHANNIS TRANSCISI

Coronae

THOMAS CHARSEUS

M. D. C. X. C.

D. D. R. V.

in Geographia

§. I. Transylvania

Transylvania, de qua nonnihil in presenti pro ingenii captu commentari induxi animum, veteris Daciae pars olim fuerat, ac speciatim Mediterranea à situ, Consularis autem à regimine Romano vocabatur. Tota namque Dacia vasta admodum, atque amplissima quondam erat regio, neque angustis Transylvaniae, alioquin satis amplae, terminis ac limitibus tunc circumscribebatur, verum praeter laudatam modò hancce Mediterraneam, Alpensem quoque & Ripensem complectebatur, regnumque erat & opibus potentissimum, & urbibus florentissimum, id quod residua hodie- num rudera ac vestigia amplissimarum quondam urbium in istis regionibus passim obviam luculentè testantur atque comprobant, insuperque Ptolemaeus ille Alexandrinus, accuratissimus juxta & doctissimus veteris terrarum orbis mensur & Geographus, suo confirmat suffragio, etenim hic ipse in *Geographiae suae Lib. III. cap. 8. fol. 55. 56, edit. Lugdun.*

A 2

dun.

dun. 1535. insigniores Daciae civitates, celebrioraq;
oppida XLIV. enumerat, non verò XLII. duntaxat,
uti Stephanus Zamofius *in Analectis Daciae anti-*
quitatum cap. 11 f. 10. edit. Francof. 1598. ex eodem
non rectè supputavit.

§. II. Ceterum Dacia Alpensis est nostra ata-
te Moldavia & Valachia, quæ alio nomine *Transal-*
pina appellatur. Ripensis autem hodie est Hungaria
ultra Tibiscum, sive Singidonensis (aliis *Segidoreni-*
sis) quæ & Varadiensis vocatur, ille nempe tractus
inter ripas Danubii & Tibisci, Marisi, Chrysiq; ex-
currens, atque exinde nominis id haud dubiè for-
titus. Eadem hæc Dacia Ripensis, Romanis ibi
rerum potentibus, fuit *prætoria provincia*, una-
cum Alpensi sub *Dacia Consulari* tum constituta.
Quam in rem consulendus est Wolfgangus Lazius,
Medicus quondam atq; Historicus Austriacus
perquam celebris, in Comment. Republicæ Ro-
manæ &c. Lib. I. f. 30. Lib. II. f. 149. & 183. & Lib. XII.
f. 933. edit. Francof. 1598. Conf. Bonfin. Rerum Un-
garicarum Decad. I. Lib. I. f. 5. edit. Francof. 1587.

§. III. Quæ cum ita sese habeant, Transyva-
niam esse Iazygum Metanastarum regionem, qui-
dam Geographi (quos inter referendus est *Micha-*
el Villanovanus Ptolemæi Scholiastes, in Scholio ad
Ptolemæi Lib. III. cap. 7. f. 55. a. adjecto, Iazygiam
septem castra hodie, Germanice Siebenbürgen
esse

esse diserte asserens; quem in hoc errore sequitur Siegmund von Bircken in descriptione Danubii Germanicè edita p 99. edit. Norimb. 1688.) minus rectè statuunt, cum Ptolemæus l. c. horum lazygum regionem, ejusque situm inter Germaniam, montes Sarmaticos, Tibiscum fluvium & Danubium ita describat, ut haud obscure colligiqueat, nullum aliud terræ spatium, quam Mediterraneam illam & campestem Ungariæ partem Danubio, Tibiscoque fluminibus interjectam, eundem innuere voluisse. Legatur etiam hac de re supra allegatus Zamofius l. c.

§. IV. Laudata verò hæc Consularis Dacia Transylvania nomen hodie usitatum ac receptum accepit à sylvarum ambitu, quod nimirum trans sylvas, montes Carpathios undiquè circumdantes, sita sit: quæ causâ induxit Hungaros, ut Transylvaniam appellarent à nemoribus *Erdely*, tanquam regionem sylvestrem & montanam. Vid. Lazius de Rep. Rom. f. 926. & 928. Zamofius cap. 2. f. 10. & cap. 3. f. 13. Georgius Reichersdorf. Transylvanus, in Chorographia Transylvaniae f. 580. inter Scriptores Hungaricos Franc. Anno 1600. editos. apud quos etiam varias Germanici vocabuli *Siebenbürgen* derivationes legere licebit. Ego autem in erudendis harum vocum originibus nolim jam esse prolixior, cum plura alia, notatu longe digniora

nunc commemoranda mihi veniant. Addantur interim ad superiores Johannes Sambucus in appendice ad Bonfinium f. 760. & ex recentioribus Michael Antonius Baudrand Parisinus in Geograph. Tom. II. f. 328. edit. Paris. 1632.

§. V. De cetero Daciam priscis temporibus alieni imperii impatientem, ac sub suis constitutam regibus, Trajanus inter Romanos Imperatores primus subegit, victoque, ac interfecto Decebal, Dacorum rege inclyto, in Romanæ provinciæ formam redegit, & propterea à Senatu populoque Romano *Dacicus* fuit cognominatus, quemadmodum hæc omnia sedulo prolixèque descripsit Dion Cassius in Trajano f. 124. seq. edit. Basil. 1546. conf. Eutropium Lib. VIII. cap. 2. p. 499. edit. Rapheleng. 1607. Sed vero seculo III. Daciam Gallienus amisit; vid. Eutrop. L. IX. cap. 6. p. 509. eandemque virtute Claudii utcunque restitutam Aurelianus neglexit, *sublatoque exercitu provincialibus reliquit, desperans eam posse retineri*, ut disertis verbis memorat Flavius Vopiscus in Aureliano f. 290. edit. Basil. 1546. atque hoc pacto iterum se illa ab Imperio Romano vindicavit, libertatiqve pristinae asseruit.

§. VI. Daciam verò Romanorum fuisse coloniam, præter Dionis, Eutropii, reliquorumque veterum scripta, etiam tot antiquitatis monumenta, quibus hæc regio, si ulla alia, abundat, tot inquam, lapi-

lapides, Romanis characteribus notati, qui ex sepultis urbium ruderibus ac ruinis hodieque eruuntur, tota in viis publicis, in ædificiis adhuc dum residuis, indubitata Romanorum vestigia, abunde testantur, & tantum non ad oculum demonstrant.

§. VII. Sententiæ meæ haud difficulter fidem adhibebit, qui modo perlustrare voluerit supra laudati Stephani Zamosii *Analec̃ta Lapidum veterum, nonnullarumque in Dacia antiquitatum*, uti inscripserat, quo cum conferri meretur Reichersdorferi *Chorographia Transylvania*, itidem à me jam jam laudata; adde *Transylvanicas inscriptiones veteres, quæ extant in appendice ad res Hungaricas, Reichersdorffero subjunctæ, nec non VVolfi, Lazium in Commentariis Republicæ Romanæ*, in quibus omnibus multa de Romanis per Dacias vestigiis & monumentis adferuntur, quandoquidem commendati modò viri, historiarum antiquitatumque indagatores studiosissimi, partim ex hac provincia oriundi, partim alienigenæ quidem, attamen Daciam curiosè diligenterque pervagati, hæc omnia propriis usurparunt oculis, eademque sedulo ac bona fide annotata, atque ex archetypis exscripta, publici juris fecerunt, & cum eruditè liberaliter communicarunt, ut proinde illis ipsis tutò credere, & fidem habere queas.

§. VIII. Verùm inter omnes Daciæ antiquitates

ac

ac monumenta etiam atque etiam observari me-
rentur ruinae *Colonia Ulpia Trajana*, quae in vetulis
lapidibus, ut & Ptolemaeo *Geograph. Lib. 3. cap. 8.*
f. 56. vocatur *Zarmizegetusa*, & praecipua quon-
dam totius Daciae urbs fuerat, & regia Deceballi, sex
milliaribus Germanicis ab Aluta fluvio in oceanum
distans, prope *Sargetiam* (ita Dion appellat lib.
cit.) fluviolum, (quem Valachi accolae *Istrigam*,
hodie nuncupant) Ea olim in medio Daciae tractu
sita fuit, nunc limes est Transylvaniae, Pontum Eu-
xinum versus, ad radices montium in valle *Hat-
zag*, cujus nostra aetate rudera tantummodo in-
gentia, priscam magnificentiam aliquatenus indi-
cantia, supersunt, quae ab incolis nominantur *Va-
robely*, id est, *arcis aut urbis locus*. vid. Lazium loc. c.
Reichersdorferum f. 577. seq. Zamosium c. 3. fol. 14.
add. ex recentioribus Baudrand. Tom. II fol. 391.
Laudata haec Daciae Metropolis antiquissimis tem-
poribus, praesertim ante Romanorum in has terras
adventum, unico vocabulo *Sarmiz* dicebatur à
Sarmiz rege Daciae vetustissimo, cujus numisma
argenteum in Dacia visum esse suis adhuc tempo-
ribus, testatur *Zamosius Cap. 4 f. 16 & 18*. Deinde
huic *Sarmiz* alterum quoque nomen additum,
Aethusa sive *Agethusa*, ab Aegeo quodam vel Re-
ge, vel auctore ejus coloniae, ita ut uno nomine di-
cta fuerit postea *Sarmizægethusa*, item *Sarmisge-
thusa*.

thusa, id quod ex vetustis monumentis lapidibus-
que ibidem loci copiosè repertis, cognoscere li-
cebit. *Vid. Lazium, Reichersdorf. ll. cc. Zamo-*
sium cap. 4. & 5. complures vetustorum lapidum
inscriptiones hinc inde exhibentes; *add. append.*
ad res Hung. f. 627.

§. IX. Trajanus autem victo Decebalò rege
in istam Daciæ metropolin coloniam Romanam
deduxit, atque Ulpiam Trajanam à se cognomina-
vit, quod iterum probant inscriptiones in ruinis
ejus urbis erutæ, quas invenire est apud sæpe lau-
datos auctores, ex quorum plurimis unam atque
alteram curiosi Lectoris oculis subjicere lubet, &
quidem ex *Lazio l. c. f. 927.* istam:

I. O. M.

ROMVLO. PARENTI. MARTI. AVXILIA-
TORI. FELICIBVS. AVSPICIIS. CAESARIS,
DIVI. NERVAE. TRAJANI. AVGY-
STI. CONDITA. COLONIA.
DACICA. SARMIZ.

PER.

M. SCAVRIVM. EIVS. PROPR.

Inter plures alias inscriptiones, quas recenset
Stephanus Zamofius *Cap. 3. f. 14.* digna pariter est
quæ hic legatur illa, quam ex lapide Romano, ad

B

delu-

delubrum vetus in ruderibus Varhely extante, i-
dem descripsit, cujus apographum ita habet:

IMP. CAES. DIVI NERVAE
TRAJANO HADRIANO AVG.
PONT. MAX. COS. III. P. P.
CVJVS VIRTUTE DACIA IMPERIO
ADDITA FELIX EST
M. ARRIVS Q. R. COL. VLPIAE
TRAJ. SARMIZ
DEVOTVS NVMINI EJVS
EX VOTO POSVIT.

§. X. Idem etiam Zamofius ex aliis lapi-
dibus vetustis ibi repertis animadvertit, urbem
istam postea coacervatis nominibus priscis & re-
centibus, dictam fuisse Ulpiam Trajanam Sarmiz
ægethusam, vid. ejusdem *Cap. 4. f. 16.*

§. XI. Atque hæc quidem adduxisse suffi-
ciat de Metropoli Daciæ vetustissima pariter &
amplissima, celebratissimaque apud antiquos scri-
ptores, Claudium Ptolemaeum, Dionem Cassium,
Eutropium, aliosque, cujus hodie ruinæ duntaxat
visuntur, ejusdemque memoria apud plerosque
mortales nostra ætate exolevit, cum tamen cæteris
antiquitatum monumentis, Romanisque per Da-
cias

cijs vestigijs palmam facile præripiat, aut certe du-
biam reddat, in cujus descriptione de industria sui
prolixior, eo quòd hic nonnullos Geographos at-
que Scriptores graviter hallucinari deprehendam,
dum quidam Coloniam Ulpiam Trajanam opi-
nantur esse *Coronam*, *Brassoviam* ab Hungaris nun-
cupatam, patriam meam carissimam, superiori e-
heu! anno, inauspicati incendii calamitate affectam,
(vid. *Scholium ad Ptolemæi l. 3. c. 8. f. 56.* à non ne-
mine annotatum) quos proin *Zamosius c. 3. f. 14.*
tam longe à vero abesse, vere affirmavit, quam Ulpia
à Corona, quæ Ulpia longe recentior est. (De cete-
ro quod obiter notem, *Coronam* potius esse vete-
rum *Patroissam*, quæ numero XI. inter Daciæ Urbes
apud Ptolemæum est, *Lazius lib. 12. f. 929.* una cum
aliis autumat, at verò Baudrand Gallus olim Præto-
riam Augustam, Ptolemæi XIII. numero, dictam fu-
isse conjectat, *Tom. 1. f. 301.* Prolixam hujus civitatis
descriptionem, præter eos quos recensui, exhibet
Reichersdorf. l. c. f. 574. seq. verum hæc *ὡς ἐν προε-*
όδῳ.)

§. XII. Atenim vero neque Reichersdorferus,
origine licet Transylvanus, hic rem acu tetigit,
quandoquidem *f. 569. & 577.* Albam Juliam quon-
dam Decebali Regiam *Zarmis* fuisse asserit, quem
errorem itidem errarunt *Auctor* appendicis *ad res*
Hung. f. 627. nec non *Job. Nadanyi de Keres Nada-*

in *Floro Hungarico lib. 1. cap. 18. p. 53. edit. Amstel. 1663.* Sed hæc opinio veterum Geographorum descriptionibus prorsus est contraria, atque ex supra in medium prolatis facile refutari potest: quocirca haud immerito *Incomparabilis nostri ævi Polyhistor Schurzleischius, in Diatriba Historica, Anno 1688. Resp. CL. populari nostro observando, M. Andr. Schulero, Bistric. Transylvano §. XIII. absurdos pronuntiavit, qui Albam Juliam putent esse Coloniam Ulpianam Trajanam, quas tabule veteres & prisca monumenta recte & evidenter distinguunt.* Sed & Zamosius Albam Juliam potius esse Coloniam Apulensem sive Apulum Ovidii ac Ptolemæi, (apud quem inter Daciæ civitates est XX.) pluribus, quin etiam vero similius probatum dedit *cap. 5. f. 25.* ubi insimul ex inscriptione quadam hujus Urbis ostendit, unde Alba Julia hodie sic appelletur. *Conf. Sambucum in append. ad Bonfinium fol. 760. & Baudrand. T. 1. f. 30.*

§. XIII. Præter muta istiusmodi lapidum monumenta, Romanas Colonias Daciam olim inhabitasse manifestè ostendentia, alij adhuc, ijque vivi quasi testes supersunt Valachi, Romanorum reliquæ, siquidem eorundem lingua, Latinum sermonem haud obscurè redolens, originem Italicam facile prodit, quin ipsimet etiam Valachi sese *Rumini* hoc est *Romanos* appellant. *Legantur de iisdem Lazius f. 926.*

f. 926. Zamofius cap. 3. f. 11. inprimis Laurentius Toppeltinus, Transylvanus, in Orig. Transylvanorum cap. 6. p. 51. seq. edit. Lugd. 1667. Johannem Samofcium, Valachos Romanorum cognatos esse negantem, refutans p. 54. 55. Hic autem observes velim, Valachos, non Valachiam tantum, quæ alio nomine Transalpina vocatur, sed & Transylvaniam incolere, quamvis sparsim ac sine certa sede. vid. Lazium l. c. Reichersdorf. f. 569. seq.

§. XIV. Sed potior in Transylvania est gens, quam vocant, *Saxonica*, quæ de jam copiosius agerem, utpote ex ea originem ducens, nisi hoc labore me sublevasset M. Martinus Kelpius, humanissimus Vir, popularis meus honorandus, qui sex abhinc annis Nates Saxonum Transylvania peculiari dissertatione erudite prolixèqve edisseruit, ac Lipsiæ hoc super argumento disputavit Præses, quapropter actum agere nolens, ad aliam me confero, verba nunc facturum strictim de *Siculis Transylvania*, uti communiter vocantur hodie ab Historicis, Latine scribentibus, quantumvis minus accuratè. Notatur hoc capite à Zamofio *Bonsnig*, quod verum ac proprium hujus gentis nomen *Zeckel* uti barbarum, in Latine linguæ nobiliorem tribum, vernaculi verbi idiomate prorsus antiquato, intrudere voluerit, ac contra primam vocis originem, quam ex patria horum lingua habet, *Zeckelos* in *Siculos*,

quibuscum nihil habent commune, transformârit.
vid. cap. 3. f. 12. hanc certe denominationem exteris occasionem errandi præbuisse, testatur *Toppeltin. cap. 5. p. 45.* perinde ac si isti ita dicti *Siculi Transylvania* ex *Sicilia* descendissent, primordiaque gentis suæ exinde cepissent.

§. XV. Nolo equidem hic, quod dicitur, cornicum oculos configere, atque hunc loquendi modum nimis carpere, præsertim cum usus ita hos appellandi invaluerit passim apud hodiernos scriptores fere omnes, communi velut eruditorum consensu, dummodò nostrates *Siculi* cum incolis *Siciliæ* minimè confundantur, sed caute invicem quâ originem distingvantur; Etenim *Siculi Transylvanici* & *Hungari* eadem gaudent origine, nempe *Scythica*, siquidem vestitu, sermone, & moribus ab *Hungaris* non multum discrepant: quare autem in *Daciæ* comitiis à ceteris *Hungaris* discernantur, exposuit *Toppeltin cap. 5. pag. 46.* ad quem brevitatè ergo lectorem delege. Nimirum vocantur isti *Hungarice Szek-belyi*; *Dacicè Zeckeli*, à quibusdam *Ciculi* à campo & districtu *Szeckel*, (in extrema *Daciæ* mediterraneæ parte in septentrionali plaga, quâ *Transylvania* *Moldaviæ* cohæret) quem extincto gentis suæ duce, pulsè à *Pannonia* occuparunt, & exinde se ipsos *Szekelos* nominarunt. Sunt vero divisi in septem regio-

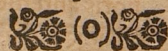
regiones, quas ipsi sedes vocant, metropolis eorum est *Szekely Vassarhely*, Germanicè *Neumarck* dicta, oppidum amplissimum, ubi frequens Szekeorum conventus habetur. vid. de Siculorum sedibus, moribus, &c. *Lazius fol. 926. Reichersdorf. fol. 570. conf. Bonfin. f. 132. Sambuc. fol. 760. Nicolaum Olabum, archiep. Strigoniensem in Atilla; inter Scriptores Hungaricos f. 889. seq. ex recentioribus Baudrand. Geogr. Tom. II. f. 235. hinc Transylvaniæ Princeps in titulis vocatur etiam Siculorum Comes. vid. Olab. hac de re f. 890.*

§. XVI. Præterea Hungaros quoque Transylvaniam passim inhabitare, notius est, quam ut prolixiore stylo exequendum sit, quorsum videre expedit *Reichersdorf. f. 570. conf. Lazius f. 926. & Toppeltin. cap. 4. p. 32.*

§. XVII. Denique nonnihil de fertilitate, & copia omnium rerum ac frugum provenientium in Dacia, tam universè quàm sigillatim considerata, eaque nostra, adjicere mihi commodum hic videtur. Regionem sanè istam pingvissimam frumentique feracissimam olim fuisse habitam, inter alia antiquitatis monumenta testatur. inprimis numus ille Trajani, cujus mentionem injicit *Zamosius cap. 5. fol. 20.* Ejus enim numi pars altera Cererem habet, quæ stans dextra cornu copiae spicis plenum, lava tabellam continet

manu

manu sublatam; Subscriptio est: ABUNDANTIA DACIAE. Sed & hodie eandem non paucis regionibus aliis hac in parte multis parasangis præferendam esse, pluribus nunc documentis evincere in proclivi esset, nisi in laudibus Patriæ recensendis mihi temperare constituissem; Nam fortè id si faciam, amori natalis soli dare & plus justo dicere videri aliis, & argui intempestivè possim. Labet interim ad hujus rei confirmationem duo exterorum, adeoque à partium studio alienorum, testimonia subtexere, quorum unum est *Bonfinii f. 2. Transylvania, inqvientis, pecoris, vini, frumenti, item auri & argenti feracissima &c.* Alterum exhibet *Sambucus f. 760. Transylvania rerum omnium est feracissima, præcipuè auri, argenti, & aliorum metallorum: Ad hæc salis montani; equos generat nobilissimos, vino abundat.* Addatur Transylvaniæ encomium apud Bonfinium *Decad. 4. lib. 1. fol. 543.* Sed manum de tabula! quanquam enim plura Daciæ, eaqve memoratu digna, essent adducenda, consulto tamen hic telam abrumpo, & ut patriæ divina humanaqve jura auspiciis Leopoldi magni, sub pio & justo principatu, facta recta conferentur, enixè pariter ac religiosè opto.

37 III

ULB Halle 3
003 266 753

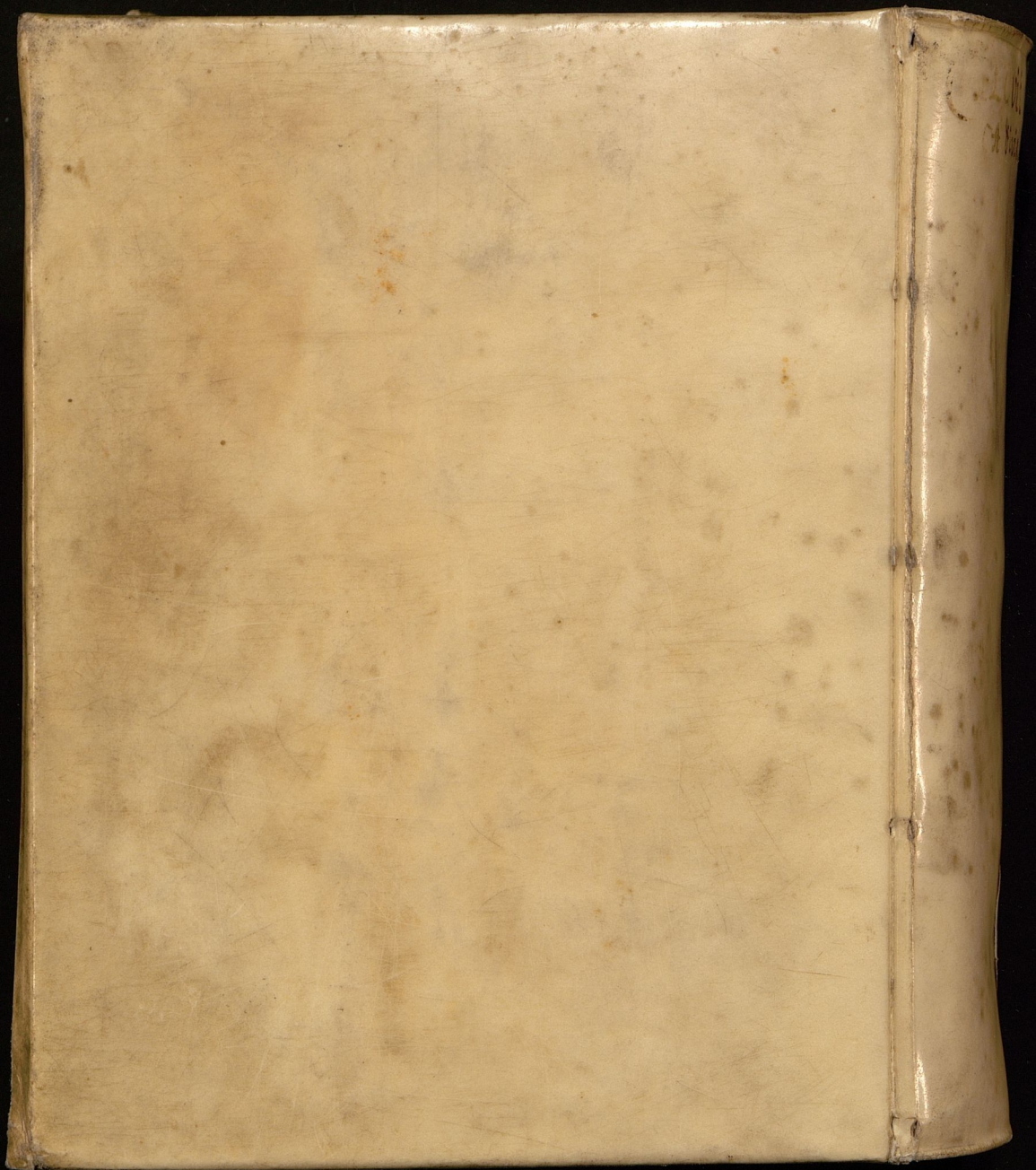

A

VD77

Retra

te Re.
אלה
us hanc
uam in
Veteris
Refor-
alium,
Ecclesia
lorum:
Et ite.
is Pau-
in gētr.
po.iffi-
riter ad
sta pro-
d hujus
ec tem-
ormator
ationem
u, Deus
quidem
extum,
is perfo-
sus, Do-
y. eil,
rimus

Q. D. B. V. Oc 24 1828 28.
**MEMORABILIA
ALIQVOT TRAN-
SYLVANIÆ,**

In Alma Leucorea

Publico, placidoq; eruditorum examini
exponent

PRÆSES

M. JOHANNES FRANCISCI,

Coronâ - Transylv.

&

RESPONDENS

THOMAS SCHARSIUS,

Mediâ - Transylv.

D. 16. April. Anno M DC XC.

H. L. Q. C.

WITTEBERGÆ,
Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

H. 27
au 29